
ADEQUATE TRAINING FOR CHILDREN WITH DYSLEXIA

Ilia Bello

University "Fan S. Noli" Of Korçë, Albania ibelo@abv.bg

Abstract: The present study presents the problems of dyslexia, methods of dyslexia, dyslexia therapy programs and special training for dyslexic children.

Reading and learning the curriculum are the two things that determine the child's success at school.

The word "dyslexia" means difficulty with words or language and is often used in relation to children or adults whose apparent intelligence is contrary to the difficulties they encounter in reading and writing. Matanova (2001) notes that the concept was introduced by the German ophthalmologist R. Berlin in 1884. He makes the term of the Greek words dys - "sick" or "tough", and lexis - "word". "Dyslexia" is the first and main term used to refer to a variety of problems related to the learning process, usually associated with reading, writing and math problems that a child has at school, with the fact that dyslexics see the letters moved or turned upside down or slow and difficult to learn, but the difficulties in school are just some of the manifestations of dyslexia, each case is different, there are not two people who develop exactly the same forms of dyslexia, what is important to know is that dyslexia is not the result of mental or neurological impairment nor is it caused by brain malformation. Dyslexia is the product of thinking and the particular way in which some people react to a sense of confusion.

Keywords: dyslexia, reading and writing, special training, learning process treatment, techniques, therapy, socialization.

АДЕКВАТНИТЕ ДЕЙСТВИЯ ЗА ОБУЧЕНИЕ НА ДЕЦА С ДИСЛЕКСИЯ

Ilia Bello

University "Fan S. Noli" Of Korçë, Albania ibelo@abv.bg

Абстракт: Настоящата студия представлява проблематиката на дислексията, методите за преодоляване на дислексията, програмите за терапия на дислексията и специалното обучение за децата с дислексия.

Четенето и усвояването на учебния материал са двете неща, които определят успеха на детето в училище.

Думата "дислексия" означава затруднения с думите или езика и често се използва по отношение на деца или възрастни, чиято очевидна интелигентност противоречи на трудностите, които срещат при четене и писане. Матанова (2001) отбелязва, че понятието е въведено от немския офталмолог Р. Берлин през 1884 г. Той съставя термина от гръцките думи dys – "болен" или "труден", и lexis – "дума". "Дислексия" е първият и основен термин, използван, за да бъдат назовани най-различни проблеми, свързани с овладяването на учебния процес. Обикновено тя се свързва с проблеми с четенето, писането и математиката, които детето има в училище; с факта, че дислексиците виждат буквите разместени или обърнати с краката нагоре; или с това, че бавно и трудно усвояват учебния материал. Но трудностите в училище са само част от проявленията на дислексията. Всеки случай е различен, няма двама души, които да развият абсолютно еднакви форми на дислексия. Това, което е важно да се знае е, че дислексията не е резултат от умствено или неврологично увреждане, нито е причинена от мозъчна малформация. Дислексията е продукт на мисленето и на особения начин, по който някои хора реагират на чувството на объркване.

Ключови думи: дислексия, четене и писане, специално обучение, учебен процес, третиране, техники, терапия, социализация.

ХАРАКТЕРИСТИКА НА РЕЧТА

Човек с дислексия, със средна или над средната интелигентност, възприема света около себе си по различен начин в сравнение с останалите. Сблъсквайки се с буквите или цифрите неговото внимание се нарушава. Това води до трудности при усвояване на четенето, писането или смятането!

Д-р. АСТРИД КОП ДУЛЕР

Речта е отражение на духовната същност на човека, на обема на знанията му, на неговото умение да общува с хората, чрез езика. Колкото човешката личност е по-богата духовно, колкото по-многогранни и обемни са нейните знания, толкова по-съдържателна, точна и стилистична оцветена е речта.

Чрез речта се осъществява общуването между хората. Тази нейна дейност е основна но не и единствена. Речта е средство за осъществяване на много от психологическите функции, като ги издига до степен на осъзнаване на личността, откривайки и възможности за регулиране и контролиране на психическите процеси. За отделния човек речта е канал за получаване на информация от съкровищницата на общочовешкия социално-исторически опит. Или могат да се очертаят три основни функции на речта: междуличностна, вътрешноличностна и общочовешка. В първия случай става въпрос за устната реч, която може да се прояви чрез монолог, диалог или беседа между няколко лица. Във втория случай речта протича във вътрешен план / като тясно е свързана с нагледно-образни и моторни-действени компоненти/. В третата си функция речта се проявява чрез своята писмена форма, осъществена в графически символи и знаци. Тези същностни характеристики на речта определят голямата и роля в живота на съвременния човек. В същото време те имат пряко отношение и към речевото развитие на отделния индивид.

Детето произнася своите първи думи в края на първата година като се обръща към възрастните, т.е. поставя се началото на речевото общуване между детето и другите хора. В следващите няколко години от своя живот, то овладява способността да използва езиковите средства при взаимодействието със заобикалящите го хора /отначало само с възрастните, а след двегодишна възраст и с другите деца/. По този начин се реализира комуникативната функция на речта – детето използва речта си за да установи общуване с другите. Но самата реч се появява, а оттук се и развива само в процеса на общуване с другите хора.

Появата на първите думи веднага оказва влияние върху вътрешно-личностно развитие на детето - върху сетивния му опит, върху възможностите му за обобщения, а това от своя страна влияе върху по-нататъшното му развитие на речта. По този начин се включва втората функция на речта – вътрешноличностна или интрапсихологическа. Иванов (1973) цитира изследвания на Л.С. Виготски, П.Я. Галперин, А.В. Запорожец, Д.Б. Елконин и др., които показват, че интрапсихическата функция на речта се формира с известно закъснение, в сравнение с нейната комуникативна /междуличностна/ функция. Причината, според тези автори, се крие в това, че в началния стадий на развитие на висшите психически функции се осъществява в плана на външната дейност и значително по-късно преминава в плана на умствените действия. По отношение на речта този процес протича на три етапа. На първи етап има външна /диалогична/ реч на детето с реален събеседник. На втори етап се наблюдава егоцентрична /монологична/ реч с особен въображаем събеседник. И едва на трети етап /към края на предучилищната възраст/ речта на детето може да протича изцяло във вътрешен план.

Третата функция на речта започва да се овладява в края на предучилищната възраст и продължава в училище, където целенасочено се усвоява писмената форма на речта, чрез която детето се приобщава към натрупаната общочовешка информация и опит.

Речта се овладява от децата в процеса на общуването с възрастните. В резултат на слушаната реч и използването в собствената практика у детето се развива подсъзнателно „езиков усет“. Н. И. Жинкин (1982) разкрива механизма на практическото му формиране по следния начин: „При предаване на съобщението се въвеждат два вида информация: а/ за предмети и явления от действителността и б/ за правилата на езика, на който се подава съобщението. Последният вид информация се въвежда в скрит вид. Развитие на речта не е нищо друго, освен въвеждане в детския мозък на езика в неясен вид, т.е. „чрез речта“. Езиковият усет има място в овладяването на родния език. На него се опира и методиката на родноезиково обучение в началните класове, когато езикът за първи път става обект на целенасочено изучаване.

Щом езикът е овладян от децата чрез речева дейност, то много важно е да им се създава условия за нейното осъществяване. Има няколко предпоставки, без чието наличие речевата дейност е невъзможна, а следователно е невъзможно и успешното развитие на речта на учениците. Първото условие е необходимост от общуване, от изказване. Оттук следва и изискването към обучението по роден език за включване на учениците в ситуации, които да мотивират тяхната речева изява, да ги водят до необходимостта от речеви изказвания, да провокират техните интереси и желания да споделят своите мисли и чувства, да разкажат за нещо преживяно или научено. Второ условие е свързано с наличието на определено съдържание на речевото изказване. Учениците могат да си служат със своята реч добре, само когато познават предмета на своето изказване, т.е. това за което говорят или пишат. Следователно у учениците трябва да има необходимия минимум от знания и съответни умения за подбор, обобщаване и систематизиране на необходимото съдържание за речевата изява. Третото условие, без което е невъзможна речевата дейност, е това съдържание да бъде изложено с общопонятни знаци, за да се получи речевото общуване. Оттук и изискването да се дават на учениците речеви образци и да се развива речта им в добра речева среда.

Целенасочената работа върху развитието на детската реч в училище се осъществява в три основни аспекта: овладяване на книжовната норма; овладяване на четенето и писането като основни речевни умения и усъвършенстване културата на речта на учениците.

МЕТОДИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ДИСЛЕКСИЯТА

Дислексията не може да бъде предотвратена или излекувана напълно, но може да бъде контролирана с помощта на специално обучение и подпомагане (Ценова, 2001; Матанова, 2001). Ранната интервенция е много важна - родителите трябва да разбират, че децата с дислексия могат да учат, но вероятно това ще трябва да става по различен от общоприетия начин. Обикновено са необходими индивидуални обучителни програми, които да помагат на децата по-лесно да разбират буквите и думите.

Според Susan Du Plessis (1994) много родители вярват, че терминът “езиково развитие” предполага, детето автоматично да усвоява речевите умения. Това обаче не е точно така. Няма нищо, свързано с човешката дейност, което да не е научено или придобито. И това особено се отнася до езика. Детето започва да учи езика от деня, в който се е родило. Още от най-ранния момент на неговото раждане родителите му носят пълната отговорност за поставянето на подходяща основа, която да му осигури адекватни езикови умения. Така както родителите се старят да поддържат подходяща диета за оптималното физическо развитие, така трябва да предприемат и стъпки за подсигуриране на оптимално езиково развитие. Родителите трябва да започнат да говорят на детето си от деня, в който то се ражда. Някои майки по принцип са по-тихи и резервирани. Други пък споделят идеята, че е глупаво да говорим на децата си, когато те не ни разбират. Но майките, които не говорят на бебетата си докато ги хранят, къпят или обличат всъщност предпоставят тяхното по-късно проговаряне. Детето усвоява езика по един единствен начин – слушайки това, което родителите му говорят. Колкото повече родителят говори на детето, често повтаря един и същи думи, фрази или езикови структури, толкова по-скоро то ще научи езика. Тук е важно да се отбележи, че около 9-тия месец се предполага, че детето може да разбира прости думи и инструкции. Може би вече ще е способно да изговаря и няколко лесни думи. При всички случаи може да се забележи, че бебето разбира много повече, отколкото може да каже. В действителност това се отнася за всеки човек през целия му живот. Оттук следва, че можем да изведем два относително отделени един от друг масива от лингвистично познание. Става дума за пасивно познание (още наричано рецептивна реч) и активно познание (експресивна реч). Когато слушаме или четем, ние използваме нашия пасивен речник, а когато говорим или пишем – активния. Детският пасивен речников запас се набавя посредством постоянно и продължително повтаряне на думи, фрази и структури. След като една дума или фраза е повтаряна достатъчно често, тя става част и от активния речник на бебето. Това доказва, че активния речник може да бъде подобрен единствено по пътя на усъвършенстването на пасивния. Изследванията показват, че дете, което току що е проговорило, трябва да чуе една дума около 500 пъти, преди да започне да я употребява. Това означава, че родителите трябва да създават възможно най-благоприятните условия за техните деца, така че да могат те да ги слушат как им говорят.

В периода 2014-2016 година е разработен шрифтът Adys.

Предназначение и употреба. Представлява шрифтово семейство, предназначено да улеснява читатели с лека до средна степен на Дислексия. Не би трябвало да предизвиква никакво дразнение за хора без специфични симптоми. Това го прави подходящ за широка употреба.

Основни проблеми, които шрифтът Adys има за цел да реши:

- ~ заменянето на графемите на основата на визуална графична близост
- ~ трудно проследяване на начало и край на изречението
- ~ трудно проследяване на редовете в абзац
- ~ неясните форми на думите

По-долу представяме в снимков вид визията на шрифта:

Двустрaнно погравнения текст създава стегнат и компактен вид на материала, който представяте. Но за един дислексик това е твърде монотонно и объркващо. За него това представлява една плътна ограда от знаци. Трудно е проследяването на реда и абзаците. Води до значително по-малка вероятност текстът да бъде дори прегледан.

Еднострaнното погравняване дава динамика на текста и специфична странична форма, която по-бързо ориентира околото кой е редът, който вече е преминат.

Моля,
посочи кое точно
е Важното,
което искаш да
ми кажеш по темата.

Източник: <http://www.adysfont.com/saveti/>

Характеристики на шрифта.

Adys има някои отличителни особености, за да бъде подходящ за по-специфичните нужди на читателите.

Немодулно изграждане:

Използване на различни градивни елементи за изграждане на визуално подобни знаци. Това дава индивидуалност на знаците и дислексиците могат да разграничат един от друг знак, които в стандартните шрифтове имат визуално сходство.

Подчертаване на индивидуалните елементи на графемите:

Помага за по-лесното разграничаване на знаците и придава разнообразна ритмичност на текста.

Отворени знаци:

Отворените знаци придават по-светъл растер на текста и увеличават четимостта.

По-силно изразени горни и долни дължини:

Характерните горни и долни дължини позволяват за по-лесното и категорично разпознаване на знаците. Също така разрушават монотонността и нормалният възрастен читател чете чрез модела на разпознаване формата на думата. Когато формата е ясно изразена от по-характерни горни и долни дължини, това улеснява читателя и води до по-бързо разпознаване на думите. За един дислексик прочитането чрез формата на думата е процес, който трудно се формира, дори невъзможно в някои случаи.

Засилена чернота на главни, препинателни и пунктуационни знаци:

Засилената чернота на главни, препинателни и пунктуационни знаци в сравнение с редовните знаци помага за визуално подчертаване на началото и края на изречението, а също така и за улесняване и ръководене на интонацията. Това помага за по-бързо ориентиране и връщане към изречението, когато читателят изгуби реда.

По-големи разстояния между буквите в думата и между думите:

По-големите разстояния между буквите в думите дават възможност на околото да възприеме по-лесно празното пространство вътре в знака, което е и една от основните предпоставки за разпознаване на графемата. А увеличеното пространство между думите придава повече въздух в абзаца и не затваря околото на читателя.

Някои терапии на причината за дислексията са много специфични (Ценова, 2017) и са насочени към определена функция или орган на тялото на детето. Други се опитват да вземат предвид широк спектър от променливи, които могат да допринасят за симптомите на детето. Известно е, че симптомите силно варират при отделните деца, страдащи от дислексия. Това показва, че в определен момент може да действа цял набор от най-различни причини, за да създава конкретните симптоми. Холистичното лечение взема предвид целия живот на детето, успява да обясни по-голям спектър от възможни причини.

Терапиите, отстраняващи симптомите включват обикновено три стъпки:

- Оценяване на симптомите;
- Планиране на тренингова програма за подпомагане адаптацията на детето;
- Извършване на повторни оценки в различни моменти по време на терапията.

Езиковата терапия е форма на програма за индивидуално обучение. Това е терапия на говорните и езиковите разстройства и се фокусира върху осигуряването на стимулираща и структурираща среда за слушане и практикуване на езикови модели. Трябва да се помогне на детето да започне да разпознава звуковете и да ги чува като думи, първоначално с по-бавно темпо, а след това и с нормално.

Матанова (2001) посочва като възможни когнитивни терапии, които да са насочени към подобрене в ляво-дясната ориентация, както и във времевата ориентация. Психотерапията акцентира върху асертивни тренинги, които да повишават самооценката на тези деца и да им помагат да превъзмогнат тежкото преживяване на неуспеха.

При терапията на фонематичната дислексия основната задача е възпитанието на фонематичен слух. Децата трябва да свикнат да възприемат слухово различията в сходно звучащи думи, да правят звуков анализ на думите и да осмислят значението на всяка дума в зависимост от измененията в нейния звуков състав. При ограмотвяването на тези деца, е необходимо всяка буква да се свърже трайно със съответния звук, всяко звукосъчетание да се свързва със съответната сричка и всяка сричка и звукосъчетание да се анализира слухово, да се нареждат с картонени букви. Анализът и синтезът да се извършват паралелно и непрекъснато до трайното овладяване на всяка нова дума, на всеки урок. Четенето трябва да стане бавно, ясно, често да се повтарят уроците, да се използва максимална нагледност, като изрязване и налепване на буквите, моделиране, писане с едновременно изговаряне шепотно и на глас. Резултатите от логопедическата работа са бавни, но винаги положителни. Децата трябва да са подпомогнати и индивидуално в училище.

При случаите на оптическа форма на дислексия основната задача е пак към привикване към звуков анализ и синтез на думите и фразите, но в тези случаи е необходимо буквите които се заменят при четенето с други букви да се разлагат на техните елементи, последните да се рисуват, за да се фиксира вниманието на детето върху тях. След това тези букви и елементи се пишат, като се произнасят техните звукове. Препоръчва се буквите и думите да се пишат с пръст по чина, да се изрязват съответните букви от картон и да се моделират. Когато се премине към четене на изречения и свързан текст, е препоръчително буквите, които затрудняват детето да се оцветяват или подчертават за да бъде насочено вниманието на детето към тях и техния правилен изговор. Полезно е да се чете ръкописен текст.

При третата форма на дислексия – огледална или форма на пространствена апраксия, децата трудно се ориентират в посоките. В тези случаи се наблюдава стеснение на зрителното поле. Те могат наведнъж да обхванат 2-3 букви. Нарушена е способността им да рисуват. От тези особености на нарушението произлизат и специфичните методи на корекция. Налага се преди всичко да се освои грубото ориентиране в пространството – лява и дясна страна, напред и назад, горе и долу, по средата, по-насам и по-нататък и т.н.. Изучава се подробно обстановката в стаята и разположението на отделните предмети, като за изходно положение се взема мястото на което стои детето.

Във втория етап на корекционна работа се преминава към рисуване с аналогичен анализ по отношение пространственото разположение на изобразяваните предмети.

По-нататък се преминава към работа над речта. Прави се звуков анализ и синтез на думите. Нареждат се думи от разрязна азбука. Със и без участието на зрителния анализатор се определя мястото на всяка буква в думата, на всяка дума във фразата.

Може да се използва и екраниране при четене – картонче с прозорче, позволяващо да се вижда само една а след това и по няколко срички от четения текст.

Корекционната работа при дислексия изисква търпение и спокойствие от страна на логопеда, детайлна диагностика на всеки дислексик, системност и последователност в методическите похвати. За да се получат неизбежните добри резултати, които ще дадат възможност на детето да овладее способността за бързо, правилно и ясно четене.

Преди да се започне работа с детето с дислексия, трябва да се проследят и проучат следните параметри, изследването трябва да е комплексно:

- нервна система и мозъчни функции;
- физическо и психическо развитие;
- изследване на слуха;
- изследване на зрението;
- равновесие и моторни функции;
- академичното му представяне в сравнение с другите деца;

- езикови особености;
- памет и обем на вниманието;
- координация, фина моторика.

Известно е, симптомите силно варират при отделните деца с дислексия. Това показва, че във всеки момент може да действа цял набор от различни причини и да създава конкретните симптоми.

ТЕРАПИИТЕ, КОИТО ОТСТРАНЯВАТ СИМПТОМИТЕ ВКЛЮЧВАТ СЛЕДНИТЕ СЪПЪРНИ:

- оценяване на наличните симптоми;
- планиране на тренингова програма за подпомагане на детето да се адаптира, да компенсира или да преодолее конкретните трудности, които има в различните процеси, включени в управлението на езика и писмените или вербални символи;
- извършване на повторни оценки в различни моменти по време на терапията, за да се мери намаляването на симптомите.

Програмите за терапия на дислексия трябва да са индивидуални – да оценяват слабите и силните страни на детето - дислексик, да се начертаят конкретните умения, които трябва да се развият, както и да се изберат подходящи учебни дейности въз основа на силните му страни; да се ангажират уменията и сетивата; трябва добре да се индивидуализират типовете задачи, които детето може да изпълнява добре, използвайки сетивата си; както и разработването на техники за конкретни поправки.

Програма за възстановяване на четенето. Това е проста програма за директно оказване на помощ, на деца, които са изостанали в четенето и включва следните стъпки:

- препрочитане на две или повече познати книги;
- независимо четене на книгата от предишния ден, за което логопедът следи и си води бележки;
- идентификация на букви, ако е необходимо;
- написване на история, която детето е измислило;
- съставяне на история от части на текст, които са били изрязани и залепени на отделни карти;
- представяне на нова история пред детето;
- прочитане на нова книга;

Терапията на говорните и езиковите разстройства се фокусира върху осигуряването на стимулираща, но структурирана среда за слушане и практикуване на езикови модели. По време на ангажираща вниманието дейност може да се говори на детето за предмети или играчки, след това да се помоли да повтори. Важно е също така как терапевта изговаря звука или думата, да се наблюдава, да се почувстват и вибрациите в гърлото им и да се практикува произнасянето им пред огледалото.

Резултатите от използването на различните симптоматични техники са различни и разнообразни, както и самите техники. При тях най-същественят фактор за успех е самият терапевт и отношенията, които е създал с детето.

Симптоматичните терапии, редуцират дислексията чрез създаване на други симптоми. Тренингът, повторенията и използването на уменията на детето са силните страни на тези техники.

----ТЕРАПИИ, ОТСТРАНЯВАЩИ ПРИЧИНИТЕ СА ДРУГ ВИД ТЕХНИКИ, ОПИТВАЩИ СЕ ДА СЕ СПРАВЯТ С ДИСЛЕКСИЯТА.

1. ТЕРАПИЯ НА ЗРИТЕЛНИ ДИСФУНКЦИИ:

- поведенческа оптометрия – измерва се способността на очите да виждат и да функционират правилно, дава информация за дисбаланс в мусколите на окото;
- зрительно-перцептивен тренинг – при дисбаланс на очните мускули, се поддържа тезата, че зрителните умения се научават и тренират

2. ТЕРАПИЯ НА СЛУХОВИ ДИСФУНКЦИИ:

- слухова дискриминация в дълбочина – смята се, че дислексията е в непълното развитие на фонематичен слух;
- тренинг на слухова интеграция – проблема дислексия се разглежда като невъзможност за звукова интеграция – слушане на музика, текст и др., с аудиокинетрон;

Представените по-горе терапии са насочени към конкретни функции на мозъка и сетивата, занимаващи се с преработката на информацията.

Известни са и някои техники, които терапевтират конкретни физически причини:

- Хиропрактика – имат за цел да се отстрани натиска върху нервите, детето да има пълен психически и физически потенциал; Краниална остеопатия; Техника на Александър – техника за балансиране и поддръждане на мускулните системи в тялото; Невроразвитийно компенсиране на закъснението или програма

за подтискане на рефлексите – чрез приспособяване на тялото на детето и трениране на рефлексите му да бъдат оптимизирани функциите, които биха довели до редуциране на симптомите на дислексията.

Следващите техники са за терапия на физиологични причини:

- Поливитаминна терапия и трасиращи елементи – високи дози от витамини и минерали, могат да подобрят способността на детето да се концентрира; Контролиран начин на хранене – някои случаи на дислексия са преписани на лошо качество на средата, нерационално хранене и др., а така също алергии и изключващи диети.

Терапия на нагласите и поведението:

- Най-честите емоционални симптоми свързани с дислексията са фрустрация и реакции на нея под форма на бунтарство или затваряне в себе си.

За целта е необходима и високоспециализирана психологическа помощ.

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

Дислексията не е болест или увреждане и затова не може да се говори за „лечение“ в класическия смисъл на думата. Това е състояние, което се характеризира с особен начин на преработка на информацията. Терапията е комплексна и се основава на силните страни на индивида.

Дислексията не бива да пречи на обучението на детето. Ако се открие достатъчно рано и детето получава в училище помощта на психолог и педагог, то ще може да преодолее трудностите.

В отношенията с такова дете най-добре е да се обръща внимание на неговите способности, които не са свързани с писмените знаци. Децата, страдащи от дислексия, се нуждаят от подкрепа и въодушевление. Изключително важно е да не се бъркат техните затруднения в четенето с изоставане в умственото развитие или с някакви нарушения на слуха и зрението.

Дислексията не може да бъде предотвратена или излекувана напълно, но може да бъде контролирана с помощта на специално обучение и подпомагане. Обикновено са необходими индивидуални обучителни програми, които да помагат на децата по-лесно да разбират буквите и думите.

Важно е да отбележим, че работата с тези деца е комплексна по своята същност и в контекста на ефективната педагогическа интеракция изисква синхронизирана и системна комуникация на различните специалисти в екипите за подкрепа за личностно развитие към учебните заведения.

С промените, предоставени от новия Закон за предучилищното и училищното образование, училищата стават все по-толерантни, имат по-добър подход към тези деца и притежават повече възможности да предлагат адекватно обучение. Екипите за подкрепа на личностното развитие и ресурсните учители помагат на деца с различни видове затруднения, включително и на такива с дислексия, да се впишат по-добре в средата и в учебния процес.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В Албания обществото все още не е достатъчно запознато с естеството на дислексията. Поради тази причина децата със специфични нарушения на способността за учене, често са обвинявани в мързеливост, разсеяност, непохватност. В резултат на несправянето с учебния материал тези деца формират ниска самооценка, депресивни състояния, девиантно поведение и др. Това нанася тежки поражения на бъдещата им социална и професионална реализация. Децата с дислексия развиват непоносимост към училището и учебния процес въобще. Нуждата от узаконяване на алтернативни обучителни програми в масовите училища е силно належаща, особено имайки предвид големия процент на децата с дислексия. Тези деца имат голям потенциал, който нямат възможност да развият и използват в академичното си образование. Всеки има право да получи възможност, която ние, обществото, имаме моралната отговорност да им предоставим. Приемането на дислексията не само като проблем, но и като нещо положително, ни дава по-задълбочено разбиране на същността ѝ и е предпоставка за повече толерантност, за разработване /и прилагане!/ на по-добри образователни програми, които да подпомогнат децата с дислексия в учебния процес.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Виготски, Л. С. Мислене и реч, М. 1983
- [2] Виготский, Л. С. Избранные психологические исследования. М., 1956
- [3] Георгиева, А., Теоретични модели на езиковите нарушения, В: сп. “Специална педагогика”, София, юни/1996
- [4] Иванов, В. Логопедия, С. 1973
- [5] Матанова, В., Дислексия, София, 2001

- [6] Матанова, В., Психология на аномалното развитие, София, 2003
- [7] Стамов, В. Логопедия, Благоевград, 1989
- [8] Ценова, Цв. Комуникативни нарушения в детска възраст, С. 2001
- [9] Ценова, Цв. Логопедия. Описание, диагностика и терапия на комуникативните нарушения. ИК ДитаМ ООД, С. 2017
- [10] Якимова, Р. Нарушения на писмената реч – практическо ръководство за корекция, Част I – корекция на нарушенията на писането, С. 2004
- [11] Якимова, Р. Нарушения на писмената реч – практическо ръководство за корекция, Част II – корекция на нарушенията на четенето, С. 2004
- [12] Learning Disabilities Association of America, 1992
- [13] British Dyslexia Association, Annual Report, 1989
- [14] Hulme, C., & Snowling, M. Phonological deficits in dyslexia: a reappraisal of the verbal deficit hypothesis. In N. Singh & I. Beale (Eds.), 590 Current perspectives in learning disabilities, (pp. 270-331). New York: Springer-Verlag, 1992
- [15] Siegel, L. S., & Linder, B. A. Short-term memory processes in children with reading and arithmetic learning disabilities. *Developmental Psychology*, 20(2), 1984
- [16] Snowling, M. J., Stackhouse, J., & Rack, J.. Phonological dyslexia and dysgraphia: a developmental analysis. *Cognitive Neuropsychology*, 3, 1986
- [17] Thomson, M., E. Watkins, *Dyslexia, a teaching handbook*, 2nd edition, London, 1998.